

مسائل رهن

«رهن» آن است که بدهکار مقداری از مال خود را نزد طلبکار بگذارد که اگر بدهی خود را نپرداخت طلبکار طلب خود را از آن مال وصول کند.

(مسئله ۱) در رهن صیغه خاصی شرط نیست و همین اندازه که بدهکار مال خود را به قصد رهن بدهد و طلبکار هم آن را به همین قصد بپذیرد کافی و صحیح است.

(مسئله ۲) بنابر اقوی در صحت رهن، قبض معتبر است، پس تا زمانی که طلبکار یا نماینده او مال رهن را تحویل نگرفته رهن ثابت نشده است.

(مسئله ۳) در هر یک از رهن دهنده و رهن گیرنده «بلوغ» و «عقل» و «اختیار» شرط است، همچنین رهن دهنده باید سفیه نباشد؛ یعنی از کسانی نباشد که مال خود را در راههای بیهوده مصرف می کنند، بلکه اگر رهن دهنده به علت ورشکستگی توسط حاکم شرع از تصرف در اموالش منع شده باشد نمی تواند مال خود را رهن بگذارد.

(مسئله ۴) مال رهن باید «عین» باشد نه منفعت و دین و نیز باید «معین» باشد نه مبهم.

(مسئله ۵) انسان مالی را می تواند رهن بگذارد که شرعا حق تصرف در آن را داشته باشد، هر چند مالک آن نباشد. و اگر مال شخص دیگری را رهن بگذارد در صورتی صحیح است که صاحب مال به آن رضایت دهد.

(مسئله ۶) چیزی را که رهن می گذارند باید خرید و فروش آن صحیح باشد، پس به عنوان مثال اگر شراب یا آلات قمار را رهن بگذارند صحیح نیست.

(مسئله ۷) اگر رهن دهنده یا ورثه او، رهن گیرنده یا ورثه او را امین ندانند، می توانند مال رهن را نزد شخص ثالث و یا کسی که حاکم شرع تعیین می کند به امانت بگذارند.

(مسئله ۸) منافع چیزی که به رهن گذاشته شده در مدت رهن از آن رهن دهنده است و رهن گیرنده حق ندارد بدون اجازه او از آن استفاده کند، همچنین هیچ یک از دو طرف حق فروش یا بخشش مال رهنی را بدون اجازه طرف دیگر ندارند، هر چند اگر یکی از ایشان آن را ببخشد یا بفروشد و بعد دیگری رضایت دهد اشکال ندارد.

(مسئله ۹) رهن در دست رهن گیرنده امانت است، پس در صورت تلف شدن یا معیوب شدن چنانچه کوتاهی یا زیاده روی نسبت به آن نکرده باشد ضامن نیست.

(مسئله ۱۰) اگر طلبکار چیزی را که گرو برداشته با اجازه بدهکار بفروشد، پول آن هم مثل خود مال گرو می باشد، همچنین است اگر بی اجازه بفروشد و بدهکار بعدا رضایت دهد.

(مسئله ۱۱) عقد رهن پس از تحویل دادن آن از طرف رهن دهنده؛ یعنی بدهکار،

قابل به هم زدن نیست، ولی رهن گیرنده؛ یعنی طلبکار، می تواند آن را به هم بزند.

(مسئله ۱۲) رهن با مرگ رهن دهنده یا رهن گیرنده باطل نمی شود و طلبکاری که نسبت به مال رهن حق دارد چنانچه بمیرد این حق به ورثه اش منتقل می شود و چنانچه رهن دهنده بمیرد مال رهن به ورثه او منتقل می شود، ولی همچنان در رهن می باشد.

(مسئله ۱۳) اگر رهن دهنده هنگام سر رسید وام و پس از مطالبه طلبکار بدهی خود را پرداخته صورت دارد:

الف- در صورتی که طلبکار در فروش مال رهن از بدهکار و کالت داشته باشد، می تواند مال رهن را بفروشد و طلب خود را بردارد و بقیه را به بدهکار بدهد.

ب - اگر وکالت نداشته باشد، باید از بدهکار اجازه بگیرد و پس از فروش، طلب خود را بردارد و بقیه را به بدهکار بدهد.

ج - چنانچه از بدهکار وکالت ندارد و او هم اجازه نمی دهد یا اصلاً دسترسی به او ندارد، باید برای فروش از حاکم شرع جامع شرایط اجازه بگیرد و اگر به حاکم شرع یا نماینده او دسترسی ندارد از عدول مؤمنین اجازه بگیرد.

(مسئله ۱۴) اگر طلبکار یا شخص دیگری در فروش مال رهن از طرف رهن دهنده وکیل شود و شرط کنند که حق به هم زدن آن را نداشته باشد، تا زنده است و طلبکار طلب خود را نگرفته و کالت او باقی است و در صورتی که وکیل یا موکل بمیرد و کالت به هم می خورد.

(مسئله ۱۵) اگر بدهکار ورشکسته شود و تمام اموالش تنها به اندازه بدهیهایش باشد، شخص طلبکار نسبت به مال گرو بر دیگران مقدم است، ولی اگر در این صورت بدهکار بمیرد مقدم بودن شخص طلبکار نسبت به مال گرو محل اشکال است. زیرا گویا در صورت حیات زنده بودن مقدم بودن قید شده است.

(مسئله ۱۶) اگر بدهکار جز خانه معمولی محل سکونت خود و وسایل زندگی متعارف چیز دیگری نداشته باشد، طلبکار نمی تواند طلب خود را از او در خواست نماید و باید صبر کند، ولی اگر مالی را که گرو گذاشته خانه یا اثاثیه هم باشد، طلبکار می تواند آن را بفروشد و طلب خود را بردارد.

(مسئله ۱۷) آنچه اکنون در معاملات رهنی رایج است که مبلغی وام به صاحبخانه می دهند و خانه او را گرو بر می دارند و شرط می کنند قیمت کمتری جهت اجاره پرداخته یا اصلاً اجاره ندهند شرعاً جایز نیست و ربا و حرام می باشد، ولی در صورتی که صاحبخانه به قصد اجاره، خانه را به مبلغی هر چند کمتر از قیمت معمول اجاره دهد و در ضمن عقد اجاره شرط کند که مستأجر مبلغی را به او قرض دهد و او نیز خانه را در مقابل آن گرو بگذارد اشکال ندارد و معامله صحیح است. لکن بنا بر احتیاط ترک شود.